

VUOSITTAINEN HYVINVOINTIRAPORTTI 2019

Dokumentin sisältö

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2019

-1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi
-2 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi
-3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2020

-4 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset
-5 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat
-6 Hyvinvointisuunnitelma vuodelle 2020

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

-7 Suunnitelman laatijat
-8 Suunnitelman hyväksyminen

OSA I VÄESTÖN HYVINVOINNIN TILA VUONNA 2019

Kunta- ja aluekohtaista hyvinvointitietoa on saatavissa sähköisen hyvinvointikertomuksen indikaattoritietojen lisäksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) ylläpitämän vertailutietojärjestelmän TEAviisarin kautta (<http://www.teaviisari.fi>). Kunnan terveydenedistämistäktiivisuutta seurataan TEAviisarissa seuraavilla osa-alueilla: Kuntajohto, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus, liikunta, perusterveydenhuolto (ja ikäänntyneiden palvelut). Tiedonkeruu kunnista toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Valviran kanssa joka toinen vuosi. Kunta- ja aluekohtaista hyvinvointitietoa on saatavilla myös Pohjois-Savon alueellisen hyte-tiimin kautta (mm. alueellinen hyvinvointikertomus).

1 Indikaattorien ja muun tiedon osoittama hyvinvointi

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tietojen vertailua tehdään ensisijaisesti välillä kunta - vertailukunnat sekä myös välillä kunta - Pohjois-Savo ja kunta - koko maa. Kouluterveyskyselyn osalta vertaillaan alakoulun ja lukion vuoden 2017 ja 2019 tietoja, yläkoulun osalta vuoden 2019 tietoja ei ole saatavissa Lapinlahden osalta vastaamisen epäonnistuttua lomakkeen lähettämiseen liittyvien sekaannusten vuoksi.

Talous ja elinvoima:

31.12.2019 kunnan väkiluku oli 9485. Kunnan väestön määrä vähenee vuosittain. Huoltosuhteen arvo kunnassa oli vuonna 2019 74,8. Arvo on noussut edellisistä vuosista (2018 73,7). Vuonna 2019 18-64 vuotiaita kuntalaisista oli 53,9 % ja 65-vuotta täyttäneitä 27,7 %. Vuonna 2018 lapsiperheitä kuntalaisista oli 33,0 % (2017 33,6). Kunnassa asuvien lapsiperheiden määrä on vähentynyt (2018 33%, 2017 33,6 % perheistä) ja yksinhuoltajaperheiden osuus on hieman lisääntynyt (2018 21,7%, 2017 19,3 % lapsiperheistä).

Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet sekä nuoret ja nuoret aikuiset:

Kokoaikaiseen varhaiskasvatukseen osallistui 3-5-vuotiaista 72% mikä on toiseksi eniten vertailukunnista (Pohjois-Savo 58,1). Lastenneuvolan työssä on huomattu että pikkulasten media-aika on lisääntynyt, ruutu-aika kertyy huomaamatta ja kaikki vanhemmat eivät jaksa rajoittaa media-aikaa etenkin jos käyttävät sitä itsekkin paljon. Vanhempien jaksaminen ja rajojen asettamiseen vanhempien voimavarat ovat vähissä eikä näin ollen jakseta asettaa rajoja lapselle ja toisaalta voimavarat ovat vähissä kun lapsille ei aseteta rajoja. Ajankäyttö näkyy myös puheentuoton ongelmina pikkulapsilla. Myös pikkulasten ylipaino on lisääntynyt. Kasvutietojen osalta ollaan siirtymässä jatkossa THL:n seurantaan, joten vertailuarvoja päästään tulevaisuudessa seuraamaan pikkulastenkin osalta järjestetympin.

Lapinlahtelaisten nuorten terveyden, terveystottumusten ja mielenterveyden osalta tilastot näyttävät huolestuttavilta. Yhä useampi nuori on huolissaan omasta mielialastaan (lukio 48 %), nuoret kokevat terveytensä huonoksi (lukio 34 %, 8. ja 9.lk 20,5%) tai kokevat väsymystä, ahdistuneisuutta ja läheisen ystävän puutetta. Kolmasosa kokee terveydentilansa huonoksi.

Lapset ja nuoret, erityisesti tytöt, saavat mielenterveyshäiriöihin yhä useammin sairaalahoitoa (0-17 v., 11%). Hengästyttävää liikuntaa harrastaa yhä vähemmän nuoria, korkeintaan kerran viikossa 1 h liikkuvia on yhä useampi (lukio 42,7). Ruoka- ja ravitsemuskasvatuksen osalta huolta aiheuttaa se, että yhä harvempi nuori syö aamupalaa ja koululounasta päivittäin.

Ylipainoisia nuoria ja aikuisia on aikaisempaa enemmän ja kunnassa tehtävä ylipainon seuranta ja raportointi vaativat kehittämistä.

Lapinlahtelaiset opiskelijat kokevat kuitenkin, että heidän mielipiteensä huomioidaan koulutyön kehittämisessä, erityisesti lukiossa (18%) ja kiusaamiseen puututaan useammin kuin vertailukunnissa. Rikoksiin syylliseksi epäiltyjä 0-14- vuotiaita on vähän. Vaikka nuuskaaminen on lisääntynyt, nuuskaa käytetään vähemmän kuin muualla. Lapinlahtelaiset lukiolaiset pitävät koulunkäynnistä. Syksyn 2019 Movesta ilonaiheena ovat yläkoulun tytöt, joilla testi monella osa-alueella sujui hyvin. Poikien liikunnan lisääminen on Lapinlahdella selkeä haaste. Myös testituloksiin tutustuttiin ensimmäistä kertaa yhdessä opettajien kanssa (terveydenhoitaja ja hytekoordinaattori), mikä koettiin pääosin hyödylliseksi ja auttaa kohdentamaan työtä.

Alakoululaisten kohdalla liikunnan vähentyminen ja ruutuajan lisääntyminen on myös lisääntyvä haaste ja nämä näkyvät kouluterveyskyselyssä vuosilta 2017 ja 2019. 40% lapsista on yrittänyt käyttää nettiä vähemmän siinä onnistumatta ja nousu on 15% vuoteen 2019. Yhä useampi kokee myös että netin käyttöä pitäisi vähentää ja on huomannut olevansa netissä vaikka ei ole ollut tarkoitus. Ahdistus netin käyttämättömyydestä on myös pienessä nousussa. Kouluterveyskyselyn mukaan myös koulussa viihtyminen, koulun fyysisen ympäristön tyytyväisyys ja kokemus luokkarauhasta ovat huonontuneet.

Kouluterveyskyselyn 2019 mukaan 60% 4. ja 5. lk. kokee hyvän keskusteluyhteyden vanhempiin. Keskustelu kotiintuloajoista on vähentynyt. Mielialaan liittyviä ongelmia viimeisen 2 vk aikana on kokenut 20% tytöistä ja 15% pojista, tyttöjen kohdalla on nousua 12% (v. 2017 8%). Aamupalan syödään vähemmän ja harvemmin kuin ennen (ei syö joka arki-aamu 35-37%, nousua lähes 20% v. 2017 verrattuna). Ilon aiheena on että 80% alakouluikäisistä liikkuu vähintään tunnin päivässä 4-7 päivänä viikossa. 96%:lla alakouluikäisistä on myös vähintään yksi hyvä kaveri. Tupakkatuotteiden kokeilu on vähentynyt etenkin pojilla. Koulukiusaamisesta kertomisen jälkeen kiusaamisen vähentyminen on hyvässä nousussa, 77% koki kiusaamisen vähentyneen. Suurin osa koululaisista ja heidän perheistään voi hyvin ja ovat terveitä sekä elämänhallinta on kunnossa.

Yläkoulun kouluterveydenhuollossa on huomattu että nuorilla unirytmien on hukassa osalla yläkoululaisista, liikunta on vähentynyt ja ruutu-aika lisääntynyt. Yläkoulun osalta vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tuloksia ei ole käytettävissä Lapinlahdelta. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyyn vastanneista 8. ja 9. luokan oppilaista entistä useampi (20,5%) koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9. lk oppilaista oli 5,5% (10,2% koko maa), mikä on vähiten Pohjois-Savossa. Päivittäin 8. ja 9. luokan oppilaista tupakoi 9%. Laittomia huumeita on kokeillut ainakin kerran 1,8%. Tupakan ja huumeiden käyttö on Lapinlahdella vähäisempää kuin keskimäärin maakunnassa ja koko maassa. Kokemustiedon perusteella nuuskan käyttö nuorten keskuudessa näyttäisi lisääntyneen, vaikkakin käytettävissä olevassa kouluterveyskyselyssä käyttöä ei toistaiseksi selvitetä. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan 8. ja 9. luokan oppilaiden ylipaino on noussut ja %-luku on toiseksi suurin vertailukuntiin nähden ja myös suurempi kuin maakunnassa keskimäärin. Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilailla on 18,3%. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan 21,8% 8. ja 9. luokan oppilaista ei syö koululounasta päivittäin (koko maa 29,8%). Vuoden 2013 luku oli 25,7%. Yhä useampi nuori yläasteella syö koululounaan. Lapinlahden %-luku on toiseksi paras vertailukuntiin nähden. 8. ja 9. luokan oppilaista 21,7% harrastaa vapaa-ajalla korkeintaan yhden (1) tunnin viikossa hengästyttävää liikuntaa (2013 34,5%). Oppilaista 32,7% kokee että opettajat eivät rohkaise mielipiteen ilmaisuun. Läheisen ystävän puute 8. ja 9. luokkalaisilla on vähentynyt aikaisempaan verrattuna.

Lukiolaisten vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan lukiolaisista kokee terveytensä huonoksi 34 % (koko maa 22 %): päivittäin niskahartiavaivoja , päänsärkyä, selkäkipua (28%) tai vatsakipuja, vaikeus päästä uneen viikottain 38 %, vähintään kaksi oiretta on 27 %:lla oppilaista (koko maa 16 %) , väsymys kerran viikossa 53 %, pitkäaikaissairaus 32 %:lla ja tämä tilanne huonontunut (koko maa 24 %), ahdistuneisuutta 18 % ja tämä lisääntynyt vuodesta 2017 (koko maa 14 %), masennusoireita 21 % (koko maa 18 %), mielialastaan on huolestunut 48 % (koko maa 39 %). Opiskelijoiden kokema terveydentila on huonontunut. Kolmasosa kokee terveydentilansa huonoksi. Yleisimmät vaivat ovat selkäkipu ja masennus. Lähes puolet opiskelijoista on huolissaan mielialastaan. Myös ahdistuneisuus on lisääntynyt.

Lukiolaisten terveystottumukset ovat huonontuneet usean indikaattorin osalta vuodesta 2017. Lähes puolet opiskelijoista tulee kouluun syömättä aamupalaa. Kolmasosa ei syö myöskään koululounasta. Tupakointi ja nuuskaaminen on lisääntynyt. Nuuskaa käytetään Lapinlahdella kuitenkin vähemmän kuin muualla. Päivittäin tupakoi 7 % Lapinlahden lukiolaisista, kun koko Suomen luku on 3 %. Kannabiskokeilut myös lisääntyneet. Opiskelijat kokevat, että huumeita on helppo saada. Raittiita nuoria on meillä enemmän kuin muualla, mutta verrattuna 2017 tilanteeseen viikossa tosi humalassa on enemmän opiskelijoita kuin ennen. Viikottain käyttää alkoholia 6 % opiskelijoista.

Lapinlahtelaiset lukiolaiset pelaavat vähemmän rahapelejä. Netin käyttö koetaan haastavaksi, koska sen käyttöä on koettanut vähentää yli kolmannes opiskelijoista. Lapinlahden lukiolaiset liikkuvat vähemmän kuin muun Suomen lukiolaiset. 39 % opiskelijoista nukkuu alle 8 tuntia yössä.

Asiasta tarkemmin: Aamupalaa ei syö 42 % (2017 27 %, koko maa 35 %), koululounasta ei syö 29 % (2017 22 %, koko maa 30 %), päivittäin ei syö hedelmiä, marjoja, vihanneksia 92 %, liikuntaa vain kerran viikossa 43 % (2017 31 %, koko maa 27 %) , tunnin päivässä liikkuu 11 % (koko maa 14%), ylipainoa 19 % ollen vertailukuntien toiseksi korkein (2017 16%, koko maa 16%), alle 8 tuntia nukkuvia on 39 % (koko maa 42 %), päivittäin tupakoi 7 %, (2017 2 %, koko maa 3%), nuuskaajia on 2 % (2017 0 %, koko maa 4 %), raittiita on 40 % opiskelijoista (2017 43 %, koko maa 35 %). Tosi humalassa kerran kuukaudessa on 23 % (2017 13 %, koko maa 18 %) ja viikottain alkoholia käyttää 6 % (2017 4 %, koko maa 6 %), kannabista on kokeillut kerran 14 % (2017 7 %, koko maa 14 %) ja kahdesti 10 % (2017 5 %, koko maa 9 %), Omalla paikkakunnalla on helppo saada huumeita, rahapelejä pelaa 1 % (koko maa 4 %), netin käyttöä on yrittänyt vähentää 34 % (2017 17 %, koko maa 27 %).

Lapinlahden lukiolaiset pitävät koulunkäymisestä. Kolmasosalla opiskelijoista on kuitenkin uupumusasteista väsymystä ja neljäsosalla riittämättömyyden tunnetta. Lähes neljäsosalla on hankaluutta kokeisiin valmistautumisessa, suullisissa esityksissä ja tunnilla vastaamisessa. Näitä ongelmia on enemmän kuin muissa lukioissa. Koulutyössä tarvittavien laitteiden käytössä on vähemmän ongelmia kuin lukioissa yleensä. Koulusta ei juuri olla luvatta poissa eikä myöhästellä.

Koulussa on työrauha. 3 % ilmaisee, että Lapinlahden lukion ilmapiirissä on ongelmia, kun aiemmin tämä luku on ollut 1 %. Noin 10 % on sitä mieltä, että opettajat eivät kohtele opiskelijoita oikeudenmukaisesti. Kolmasosa on sitä mieltä, että opettajat eivät ole kiinnostuneita opiskelijoista. Yksinäisyyden kokeminen on kuitenkin vähentynyt. Viidesosa opiskelijoista käy töissä opintojen ohessa.

Fyysiset olot koululla eivät juuri häiritse opiskelua. Koulu koetaan kuitenkin kylmäksi (40 % on tätä mieltä) ja asia ei ole parantunut kahdessa vuodessa. Koulua ei koeta tunkkaiseksi eikä koulussa ole epämiellyttäviä hajuja eikä koulu ole ahdas eikä meluisa. Wc-tilat ovat myös miellyttävät.

Vuonna 2017 olivat tuolit epämukavia 20 %:n mielestä ja vastaava luku oli vuonna 2019 13%. Liikkuva koulu rahoituksella hankitut tuolit lienevät parantaneet tilannetta. Koulusta pitää 73 % opiskelijoista (2017 78 %, koko maa 71 %) mikä on enemmän kuin maassa keskimäärin. Koulu-uupumus on lisääntynyt ja sitä kokee 17 % opiskelijoista (2017 9 %, koko maa 16 %). Uupumusasteista väsymystä koulussa 32 % (2017 23 %), riittämättömyyden tunnetta 24 %, (2017 14 %, koko maa 24 %).

Hankaluuksia opiskelijoista kokeisiin valmistautumisessa on 39 %:lla (2017 26 %, koko maa 35 %), suullisen esittämisen ongelmia 39 %:lla (2017 42 %, koko maa 36 %), tunnilla vastaamisessa 36 %:lla (2017 27 %, koko maa 25 %), matemaattisia vaikeuksia on 35 %:lla (koko maa 31 %), läksyjen tekemisessä 30 %:lla (2017 23 %, koko maa 32 %), kirjoittamisen liittyen 29 %:lla, (2017 20 %, koko maa 23 %), lukemiseen liittyen 23 %:lla (koko maa 23 %), opetuksen seuraamisessa 17 %:lla (2017 14 %, koko maa 18 %). Laitteiden käyttö on opiskelijalla hallussa paremmin kuin lukioissa yleensä, ongelmia laitteiden käytössä on 7 %:lla (koko maa 12 %), viikottain on myöhässä 2 % (2017 4 %, koko maa 11 %). Luvattomia poissaoloja on kuukausittain 11 % (2017 3 %, koko maa 18 %). Sairauden vuoksi on poissa kerran kuukaudessa 28 % (2017 13 %, koko maa 19%), viikoittain sairauden vuoksi on 4 % (2017 2 %, koko maa 2 %).

Opiskelijoiden mielestä ilmapiiri tukee mielipiteen ilmaisua 79 % (2017 87 %, koko maa 86 %) ja yhdessä muiden kanssa viihtyy lukiossa 78 % (2017 87, koko maa 86 %). Yksinäinen välitunnilla on 4 % opiskelijoista. (2017 6 %, koko maa 6 %), kiusaamista on kokenut viikoittain 1 % (2017 0 %, koko maa 1 %), opintojen ohella töissä käy 21 % opiskelijoista (2017 9 %, koko maa 21 %).

1 % lukiolaista kokee että kiusataan viikoittain. 95 % ei ole kiusattu lainkaan. Fyysistä väkivaltaa on kokenut 12 % (11 %) ja seksuaalista väkivaltaa 5 % (koko maa 7 %) mikä on vähemmän kun koko maassa, kuitenkin seksuaalista ahdistelua kokenut 30 % (koko maa 22 %). Koulussa seksuaalista ahdistelua on kokenut 4 % (2017 1 %, koko maa 1 %) ja netissä ahdistelua on kokenut 24 % (2017 12 %, koko maa 16 %). Opiskelijoista 10,6 % kokee että hänellä ei ole yhtään läheistä ystävää (Pohjois Savo 8,4), luku on vertailukuntien korkein.

36 % Lapinlahden lukion opiskelijoista on tyytyväinen elämäänsä. Vapaa-aikana harrastetaan kuvataiteita (47 %), musiikkia (38 %), luetaan kirjoja (30 %). pelataan (päivittäin pelaavien määrä 28%). Liikuntaa harrastaa viikottain 75 %, vain kerran viikossa liikkuu 43 %. 10 %:lla opiskelijoista on keskusteluvaikeuksia kotiväen kanssa. Muualla Suomessa vastaava luku on 5 %. Kolmasosa arvioi keskusteluyhteyden hyväksi (2017 37 %, koko maa 44 %). 20 % seurustelee.

Kunnan 4. ja 5. luokkalaista taidetta ja kulttuuria harrastaa vähintään yhtenä päivänä viikossa 69,2 % oppilaista (koko maa 79,0) ja lukion 1. ja 2. luokan opiskelijoista 69,2 (koko maa 58,9).

Terveydenedistämistä aktiivisuus kunnan alueella sijaitsevilla peruskouluissa on lisääntynyt 5,8 % (v. 2015-2017) ollen vertailukuntien korkein.

Vuonna 2018 koulutuksen ulkopuolelle jääneitä 17 - 24-vuotiaita Lapinlahdella on 6,9 % (2017 7,1). Toimeentulotukea saavissa kotitalouksissa asuvien pitkäaikaisesti toimeentulotukea saavien 18 - 24-vuotiaiden osuus on 1,5 % (2017 2,6). Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0 - 17-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä 11,00 (2018, 8,1 2017, Pohjois-Savo 7,3). Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavat 16 - 24-vuotiaat vastaavanikäisestä väestöstä 1,2 %, luku on vertailukuntien kolmanneksi pienin. SHVK 2017-2020 tavoite vuodelle 2020 on enintään 1,4 %. Kodin ulkopuolelle sijoitettuna 18 - 20 -vuotiaista vastaavanikäisestä väestöstä on 2,6 % (v. 2018, Pohjois-Savo 1,7). Ahtaasti asuvien

lapsiasuntokuntien osuus kaikista lapsiasuntokunnista on hieman vähentynyt (35,3 v.2018, 2016 35,7).

Työikäiset:

Työllisten määrä kasvaa tasaisesti ja nuorisotyöttömien määrä on laskussa. Työllisiä on kunnan työikäisestä väestöstä 38,4 %, määrä on noussut vuoden 2017 tasosta (37,7). Nuorisotyöttömiä 18-24-vuotiaiden työvoimasta oli 14,1 % (v.2018, 2017 15,6, koko maa 12,3), työttömiä työvoimasta 10,5% (2018, 2017 12,2) pitkäaikaistyöttömiä 3,4 % (v.2018, 2017 4,2).

Työkyvyttömyyseläkettä saavien 25-64- vuotiaiden osuus (v.2018 11,1 %) on hieman laskenut vuodesta 2016 (11,7%). Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25 - 64 -vuotiaiden osuus 1000 vastaavanikäistä kohden on vuonna 2018 21,5 % (2017 19,9). Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita 25-64 vuotiaita vuonna 2018 on 1,6 % (2017 1,4), toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneita lapsiperheitä 1,3% ja yksinasuvista miehistä tukea saa 8,2 % (2017 7,2). Passiivisen työmarkkinatuen kokonaislasku oli vuonna 2019 ennätyskellisen pieni 606 044 euroa.

Ikäihmiset:

75 vuotta täyttäneistä on kotihoidon piirissä 14 % v.2018. Määrä on noussut 9,37 % vuodesta 2017. Yksin asuu 75-vuotta täyttäneistä vastaavanikäisestä asuntoväestöstä 49,4 %, luku on hieman laskenut vuoden 2017 tasosta (50,7) ollen kuitenkin vertailukuntien suurin. Omaishoidon tuen saa 75-vuotta täyttäneistä hoidettavista 5,5 % v.2018 (2017 4,2). Säännöllisen kotihoidon piirissä yli 75 -vuotiaista on 14 %, mikä on vertailukunnista eniten. Toimeentulotukea y1 65-vuotiaista saa 1,9 %.

Keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä Lapinlahdella on 59,9 vuotta vuonna 2018, Pohjois-Savossa 58,6 vuotta. Lapinlahdella luku on pysynyt samana vuoden 2017 tasosta, Pohjois-Savossa hieman laskenut (2017 58,8).

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettuja 65-vuotta täyttäneitä vastaavanikäisestä väestöstä on 3,5 % vuonna 2018 (2017 2,1), Pohjois-Savossa 2,9 %. Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 65-vuotta täyttäneitä vastaavanikäisestä väestöstä vuonna 2019 on 68,4%, Pohjois-Savossa 67,8 %. Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot/10 000 asukasta: Lapinlahdella 101,2 ja Pohjois-Savossa 148,1 vuonna 2017.

Kaikki ikäryhmät:

Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16 - 24 -vuotiaita vastaavanikäisestä väestöstä vuonna 2019 on 7,0 %, vähemmän kuin Pohjois-Savossa (8,9 %). Päihdesairauksien vuodeosastojaksot 15-24-vuotiailla/1000 vastaavanikäistä vuonna 2018 on 3,5 (Pohjois-Savo 4,5), 25-64-vuotiailla 14,7 (Pohjois-Savo 10,8), Lapinlahdella luku on noussut vuoden 2017 tasosta (5,5). Sairauspäivärahaa saaneita 16-64v/ 1000 asukasta kohti 99,7, luku on vertailukuntien pienin. Psykiatrian erikoisalojen avohoitokäynnit / 1 000 asukasta 150,9, käynnit ovat laskusuunnassa.

Rikoksista syylliseksi epäiltyjä 0-14-vuotiaat/1000 vastaavanikäistä on 2,0. Määrä on laskenut selvästi vuodesta 2017 (11,3).

Päihteiden vaikutuksen alaisena tehdyistä rikoksista syyllisiksi epäiltyjä/ 1 000 asukasta on Lapinlahdella 10,0 (2018, Pohjois-Savossa 15,6), määrä on vertailukuntien kolmanneksi alhaisin. Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita /1 000 asukasta on 11,2 (2018), luku on laskenut vuoden 2017 tasosta (12,2) ollen vertailukuntien selvästi alhaisin.

Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset /1 000 asukasta ovat lisääntyneet 29% (2018 7,1, 2017 5,5) määrä on vertailukuntien neljänneksi korkein. Poliisin tietoon tulleet rattijuopumistapaukset/1000 asukasta ovat vähentyneet v. 2018 3,4 (v.2017 4.1, Pohjois-Savo 3,6 %).

Poliisin tietoon tulleet huumausaineiden käyttörikokset ova lisääntyneet 3,1v. vuonna 2018 (0,9 2017). Määrä on vertailukuntien suurin. Myös poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset ovat lisääntyneet selvästi (v. 2018 5,2, 2017 1,2).

Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidettuja 25 - 64-vuotiaat / 10 000 vastaavanikäistä on Lapinlahdella 141,7 (2018), Pohjois-Savossa 127,8.

Ikävakioitu tuki- ja liikuntaelinsairausindeksi Lapinlahdella on 165,3 ollen vertailukuntien kolmanneksi korkein (Pohjois-Savossa 155,5). Ikävakioitu mielenterveydindeksi Lapinlahdella on 137,8. Luku on alhaisempi kuin maakunnassa 150,6, vertailukunnista neljänneksi korkein. Molemmat indeksit ovat laskusuunnassa vuoden 2014 tasosta.

TEAviisari (<https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/tulokset?r=KUNTA402>) näyttää kunnan terveydenedistämisen suunnan. Vuoden 2019 päivitettyjä tietoja on saatavilla Kuntajohto, Perusopetus ja Kulttuuri TEA-viisarista. Kuntajohdon osalta vahvuutena ovat seuranta ja tarveanalyysi (86), jotka ovat koko maan tulosten (87) kaltaisia, voimavarojen osalta (88) ylittävät maakunnan(71) ja maan tason (65) . Kehittämisen kohteina sitoutuminen (60, Pohjois-Savo 79, koko maa 78) ja osallisuus (32, maakunta 70, koko maa 80).

Perusopetuksen TEAviisaritulosten vahvuutena ovat johtaminen (84, maakunta 66, koko maa 68) sekä voimavarat (72, maakunta 56, koko maa 57).Kehittämisen kohteina sitoutuminen (43, maakunta 59, koko maa 60) sekä muut ydintoiminnot (53, maakunta 62, koko maa 62).

KulttuuriTEAviisari toteutettiin Suomessa ensimmäistä kertaa. Vahvuutena Lapinlahdella ovat johtaminen (100, maakunta 72, koko maa 69), seuranta ja tarveanalyysi (100, maakunta 44, koko maa 52) sekä voimavarat (60, maakunta 49, koko maa 54), kehittämisen haasteina osallisuus (38, maakunta 59, koko maa 57) sekä strategiatasolla organisaation sitoutuminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen (47, maakunta 57, koko maa 53).

Lapinlahden kunnassa toteutettiin vuoden 2019 aikana useita kyselyjä kuntalaisia osallistaen. Kuntaliiton tukemana alkunsa saanut Jalostamoryhmä toteutti mm. suunnatun kuntalaiskyselyn, miten torjua yksinäisyyttä ja lisätä osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Lähtökohtana kehittämiselle oli kuntalaisten kokema vaikutuskanavien puute ja kohtaamismahdollisuuksien puute erityisesti viikonloppuisin ikäihmisillä ja lapsiperheillä.

2 Painopisteiden, tavoitteiden ja toimenpiteiden arviointi

Hyvinvointityön painopisteet ja kehittämiskohteet vuosille 2017 - 2020 ovat:

1. Kuntalaisten osallisuutta lisätään ja syrjäytymistä ehkäistään - edistämällä vaikuttamista, osallistumista, kouluttautumista, työllistymistä sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa
2. Väestöryhmien terveyseroja kavennetaan ja kuntalaisten palvelujen yhdenvertaista saatavuutta edistetään - kehittämällä palveluja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja ottaen huomioon erilaiset vaihtoehdot palvelujen tuottamiselle sekä huomioiden muuttuva toimintaympäristö

3. Kuntalaisten turvallisuutta ja elämänlaatua sekä kunnan elinvoimaisuutta edistetään - ennaltaehkäisemällä kuntalaisten turvallisuutta heikentäviä tekijöitä ja kehittämällä liikenneturvallisuutta sekä investointien, ympäristön kunnostustöiden ja rakennushankkeiden avulla

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet

Lapinlahden kunnassa toimii osa-aikainen hyvinvointikoordinaattori (50 % työaika). Hyvinvointikoordinaattori tekee hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä kunnan kaikkien hallintokuntien, kunnan muiden toimijoiden ja kunnan HYTE-ryhmän (johtoryhmä) kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä ja jalkauttamista on viety eteenpäin myös kunnan eri verkostojen, toimijoiden käytännön työhön jalkautumisten ja koulutusten avulla. Kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen avainhenkilöitä koordinaattori on tavannut myös erikseen. Toteutettu on myös kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tueksi päihdekysely, kokemuksellinen hyvinvointikysely, käytössä olevien hyväksi havaittujen ja vaikuttavien HYTE-menetelmien kysely sekä Työmatkaliikennekysely ja järjestetty tarvittavaa koulutusta mm. maakunnan HYTE-tiimin kanssa. Tehtävänä on myös seurata ja arvioida tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista kunnassa. Toteutuneita toimenpiteitä kuvataan hallintokuntien osavuosikatsauksissa, kunnan vuosittaisessa hyvinvointiraportissa ja kunnan vuosittaisessa toimintakertomuksessa.

Vuonna 2019 myös kunnan ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön yhdyshenkilön tehtävät siirtyivät hyvinvointikoordinaattorille. Työaika/resurssia EPT-tehtävään ei ole varattu, joten laaja-alainen, eri toimialoja ja sektoreita koskeva koordinointi ja monitoimijaiset, yhteiset tavoitteelliset toimenpiteet ja seuranta ehkäisevässä mielenterveys- ja päihdetyössä ovat yhdyshenkilön työssä rakentamatta.

Eri hallintokunnat ja muut kunnan toimijat ovat huomioineet toimialoillaan hyvinvointityön toteuttamisessa laajan hyvinvointikertomuksen painopistealueet ja tavoitteet sekä TEA-viisarin kyselyiden kautta ehdotetut toimenpide-ehdotukset.

Myös Pohjois-Savon kuntien yhteisiä tavoitteita on monelta osin jo toteutettu kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyössä ja soveltuvin osin toteuttaminen jatkuu edelleen.

Tehtyjä toimenpiteitä

1. Kuntalaisten osallisuutta lisätään ja syrjäytymistä ehkäistään

Kuntalaisten omaehtoisen terveyden ja hyvinvoinnin tukemista ja osallisuutta on vahvistettu Kuntaliitossa keväällä 2019 aloitetulla Kokeilujalostamotoiminnalla. Jalostamotoiminnan tavoitteena Lapinlahdella on matan kynnyksen toiminnan kehittäminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tukena ja osallisuuden lisääntyminen myös digitalisaatiota hyödyntäen. Tavoitteena on myös osallistaa kuntalaisia palvelutuotantoon (mm. asiakasraadit, keskustelutilaisuudet, etäyhteydet, kokemusasiantuntijat). Saatua palautte hyödynnetään jatkossa. Palautteen aikaansaama toiminta on aloitettu syksyllä 2019 kirjastosta (olohuonetoiminta), kirjastoautosta (näyttelyt ja työpajat) ja kuntalais- ja järjestöyhteistyöstä. Eri hallintokunnat ja järjestötoimijat ja kuntalaiset tuovat jatkossa toimintaa (mm. tietoisuus, terveystietoisuus, näyttelyt, työpajat, arjen kulttuuriresepti neuvolaan, taidevinkkaukset lääkäripäivinä) lähelle kuntalaisia. Kokeilujalostamotyryhmään kuuluvat Lapinlahdella kunnanvaltuutettu, kulttuurisihteeri, terveydenhoitaja, järjestön edustaja (Lastu), hyvinvointikoordinaattori sekä sparraajana toimiva hallintojohtaja.

Kuntalaispalautteen pohjalta on monitoimijaisesti isolla yhteistyöllä tehty uusi matalan kynnyksen retki-, luonto- ja erätapahtumasarja eri ikäisille kuntalaisille ja perheille: Talvitapahtuma maaliskuussa, Kesän korvalla kesäkuussa, Tarinoita ja taikaa elokuussa, Ihan pimeetä-marraskuussa, Liisan liukkaat-marraskuussa. Kehitetty on myös perheliikuntaa yhteistyössä

liikuntatoimen ja perustettujen seura/järjestöfoorumien kanssa. Myös eri järjestöt ovat lisänneet hyvinvointia ja terveyttä edistäviä tapahtumia ja tapahtumaviestintää.

Lapinlahdelle perustettiin vuonna 2019 järjestöfoorum yhteistyössä järjestöjen, Sakke-hankkeen, eri hallintokuntien ja Matin ja Liisan maisemissa ry:n kanssa vahvistamaan järjestöyhteistyötä. Myös Liikuntaseurafoorum aloitettiin yhteistyössä liikuntatoimien ja Pohjois-Savon liikunnan kanssa vahvistamaan ja monipuolistamaan yhteistyötä liikuntajärjestöjen kanssa ja välillä. Kolme järjestettyä järjestöjen yhteistä tapaamista tuottivat järjestöille jo yhteisiä tavoitteita ja yhteistyömuotoja. Saimme alulle myös yhteisen tapahtumakalenterin laatimisen sekä Tori-illat myös Varpaisjärvelle. Seuraava tapaaminen on suunniteltu syksyille 2020.

Maakunnallinen hyvinvointikysely, päihdekysely, työmatkaliikennekysely ja käytössä olevien vaikuttavien menetelmien kysely on toteutettu myös Lapinlahdella ja tuloksia jalkautetaan. Lisäksi kuntalaisille on tehty kohdennettuja kyselyitä eri toimintojen alustukseksi.

Yhteistyö on tehty säännöllisesti myös paikallislehden kanssa: hyteaiheiset jutut ja tiedottaminen

2. Väestöryhmien terveyseroja kavennetaan ja kuntalaisten palvelujen yhdenvertaista saatavuutta edistetään

Liikuntatoimelle talvikausi 2019 oli vaikea lumen puutteen takia, Kallen kisat ja laturetki Paulintaival peruttiin. Luontokyltien latuverkosta saatiin toimimaan uuden luontokyltien latuavustus toimintatavan vuoksi. Uusia reittejä aukeni kuntalaisille. Ulkoluistelukausi jäi lyhyeksi huonon pakkastalven vuoksi. Halleilla ja saleilla kävi paljon kuntoilijoita harrastamassa liikuntaa. Varsinkin Monarin liikuntahallin kapasiteetti oli tiukilla.

Nuoristotoimessa ilon aiheita olivat kävijämäärien kasvu nuorisotiloilla, tapahtumien ja retkien täyttyminen nopeasti, liikunnallisuuden lisääminen nuorisotoiminnassa kerhojen muodossa, ammatillinen tukihenkilötyö ja muu nuoren kanssa tehtävä yksilötyö ja tämän kautta nuoren kuntoutuminen. Ilon aiheita ovat myös päihde ja mielenterveys ammattitutkintoon johtava koulutuksen suorittaminen, tiedon ja osaamisen vahvistumisen nuorisotyön yksikössä.

Nuorisotiloilla ja katutyössä nuorten on lisääntynyt puhumisentarve, ajan järjestäminen ollut erittäin tärkeää näille nuorille sekä nuoret ovat kokeneet nuorisotoimen työntekijät helposti lähestyttäväksi. Haasteena on tehdyn työn perustelemisen koko ajan ja sen tärkeän merkitykse esille tuominen nuorten hyvinvoinnin näkökulmasta sekä (ehkäisevätyö) resurssien puute ja työturvallisuuden ja arvostuksen puutteet.

Kansalaisopisto tavoitti opintomaksujen korottamisesta huolimatta edelleen kuntalaiset hyvin.

Kansalaisopisto tavoittaa kaikki ikäryhmät vastasyntyneistä ikäihmisiin.

Kurssitoiminnan lisäksi kansalaisopiston hyvinvointivaikutus kertyi monipuolisesta osallistumisesta alueen kulttuuritarjontaan mm. järjestämällä konsertteja, näyttelyitä, teatteriesityksiä ym., suurimpana ponnistuksena Taidekadun Aikataika -tapahtuma. Opintomaksujen raju korottaminen vuodesta 2018 alkaen on leikannut opistotoiminnan vaikuttavuutta tuntuvasti opiskelijamäärän pudottua reilusti. Tuleekin miettiä, miten kansalaisopisto saadaan jatkossa entistä paremmin kaikkien kuntalaisten saataville.

Monitoimijaisen Hyvän olon Lapinlahti-ryhmän toiminta on jatkunut vuoden 2019 aikana, kohteena lapset ja nuoret, ylipaino, liikkumattomuus ja päihtet, vanhemmuuden tukeminen. Toiminta jalkauttaa, seuraa ja ylläpitää hyviä toimintoja ja vaikuttavia menetelmiä monialaisesti. Ryhmässä etsitään myös mittareita toiminnan seurantaan. Yritysyhteistyötä on lisätty ja tehty yritysvierailuja, tavoitteena mm. nuorille myytävien energiajuomien myynnin yhtenäiset toimintatavat ja yritysten

tarjoamien lounasruokien sydänterveellisyys (sydänmerkkiateriat). Ryhmän jäseninä toimivat edustajat koululta, varhaiskasvatuksesta, järjestöistä, terveydenhoitajat, kulttuurisihteeri, ravitsemusterapeutti sekä hyvinvintikoordinaattori, myös liikuntasihteeri osallistuu satunnaisesti ja kutsuvieraita tarvittaessa.

Suosittelujen ja näyttöön perustuvien menetelmiä jalkautettiin ja käyttöä vahvistettiin myös kaikkien ikäluokkien toiminnoissa mm. pitämällä asiaa esillä monissa työryhmissä ja koulutusten kautta. Hytetyö on ollut myös olemassa olevien mittareiden esittelyä ja tutuksi tekemistä.

Yhteisöllisiin oppilaanhuoltoryhmiin kouluilla osallistumisilla hytetyön tavoitteena on verkostoituminen ja hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vahvistaminen koulujen rakenteisiin. Tavoitteena on myös saada erillinen päihdesuunnitelma koulujen ops:aan monitoimijaisen yhteistyön tueksi koulujen ennaltaehkäisevässä mielenterveys- ja päihdetyössä. Opettajien kanssa ensimmäistä kertaa tutustuttiin Virveli ja Movetuloosiin opettajainkokouksissa ja yhteisöllisissä oppilaanhuoltoryhmän kokoontumisissa (kouluterveydenhoitaja ja hytekoordinaattori). Yhteistyötä vanhempien suuntaan on vielä lisättävä esim. vanhempainiltojen kautta.

Lapinlahti on mukana monitoimijaisessa Itä-Suomen yliopiston ja Sydänliiton hallinnoimassa Ruokakunta-hankkeessa. Hytekoordinaattori on hankkeen yhdyshenkilö kunnassa. Hankkeen tavoitteet on suunnattu varhaiskasvatuksen ruoka- ja ravitsemuskasvatuksen edistämiseksi. Syksyn 2019 aikana perustettu varhaiskasvatukseen, ravitsemuspalveluihin ja yhteistyökumppaneille työryhmät ja vastuuhenkilöt hankkeen tavoitteiden eteenpäin viemiseksi. Jalkauttaminen käytännön toimintaan alkaa syksyllä 2020.

Ravitsemustyössä varhaiskasvatuksessa kärkiteemoina oli viime vuonna ravitsemukseen liittyvien käytäntöjen yhtenäistäminen, tasa-arvoisuus ja varhaiskasvatuksen ruokailusuositusten jalkauttaminen. Näissä edistyttiin paljon mm. varhaiskasvatuksen ruokakasvatustyöryhmän toiminnan sekä Ruokakunta-hankkeen tuoman lisäpotkun myötä. Ikääntyneiden osalta kärkiteema ravitsemuksessa oli kaatumisten ehkäisy (koulutukset, yleisötapahtumat/luennot), jatkossa toimintamalleja on kehitettävä edelleen uuden ikääntyneiden ruokasuosituksen ja vajaan ravitsemuksen ehkäisy jalkauttamisen rinnalla. Maistuva kouluun ja kouluruokadiplomiin tarvitaan sisäänajo kouluun Ruokakunta-hankkeen kautta. Lukioon Hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ruokailusta – ruokailusuositus ammatillisiin oppilaitoksiin ja lukioihin pyritään jalkauttamaan lukiolle. Kaatumisen ehkäisy- koulutukset ja tapahtumat sekä henkilökunnalle että kuntalaisille on toteutettu syksyn 2019 aikana monitoimijaisena yhteistyönä hytekoordinaattorin kanssa.

Tärkeimpänä haasteena vanhuspuolella ovat olleet työhyvinvointi, työntekijöiden pysyvyys ja saatavuus sekä työtehtävien/prosessien läpikäyminen ja avaaminen ja työn kehittäminen ja työnimien lisääminen. Vanhuspalveluihin on myös haettu rahoitusta teknologian käyttöön ottamiseen ikäihmisten etävirikkeiden antamiseen hyvinvoinnin tukemiseen. Kotikuntoutus ja toimintaterapeutti aktivoivat omahoitoon ja kuntoutumiseen. Palveluohjauksessa on myös kehitetty kotiin annettavien palveluiden oikea aikaisuuden sekä palvelun todellisen tarpeen arviointia ja kuntalaisten aktivointia omahoitoon ja palvelujen kohdentumiseen sitä eniten tarvitseville. Vuoden 2020 tavoitteena on Ikäystävällinen Lapinlahti-oppaan tekeminen ja Kaatumisseulan käytön kehittäminen.

Vuoden 2019 aikana on pyritty myös vahvistamaan kunnan HYTE-ryhmän (johtoryhmä) ja hyvinvointikoordinaattorin yhteistyötä. Hytekoordinaattori osallistuu vähintään neljä kertaa vuodessa hyteryhmän kokouksiin. Yhteistyö on tärkeä linkki mm. ajantasaisen tiedon vaihtamiseksi.

Hankeyhteistyö jatkuu mm. LAPE, Sakke, Veke, Kirkonkylät palvelukeskuksina, Nuoret pystyy, Vakka- hankkeiden kanssa. Alkuun saatettiin mm. Varpaisjärven tori-illat sekä Varpaisjärven kylätalon käynnistys.

Lastu: Mestarit ja kisällit -hanke pilottiprojekti ikäihmisille ja lapsille Lastussa, AvoT avoin taidekasvatusmallin taidejakso Jussinpihan päiväkodissa, Taidemuseo Eemilillä Anna Sahlsten näyttelyssä toiminnallinen Anna piirustussali-osuus.

Työllisyyspalveluille vuosi 2019 oli kaiken kaikkiaan ilonaihetta täynnä. Työllisyyspalvelut aloittivat uusien tilojensa remontoinnin Pitäjätuvalla, muutto tapahtui joulukuun 2019 lopulla. Vuoden alusta työllisyyspalvelut saivat uuden määräaikaisen työntekijän, palveluohjaajan. Uusien tilojen avulla saadaan lisättyä palvelutarjontaa vuosien 2020-2021 aikana muun muassa työpajan avulla. Kunnassa järjestettiin syksynä 2019 ensimmäinen kuntouttavan työtoiminnan ryhmätoiminta, jonka toiminta ja ohjaus järjestettiin yli hallintokuntien.

3. Kuntalaisten turvallisuutta ja elämänlaatua sekä kunnan elinvoimaisuutta edistetään

Liikenneturvatyöryhmätyö (LIITU)-suunniteltiin työmatkaliikennekysely syksyllä, joka toteutettiin tammikuussa 2020, jonka jälkeen jatkotoimenpiteet suunnitellaan yhteistyössä työsuojelutoimikunnan ja liikenneturvan kanssa.

Lipas liikuntapaikkakartaston (palvelukartta, luontopolut, taukopaikat, koulun toimintaympäristö) kehittäminen on jatkunut teknisen toimen kanssa sekä kulttuurihenkiset lenkkipolkujen ja joulupolun toteutus järjestöjen ja yrittäjien kanssa. Yhdessä teknisen toimen ja kulttuuritoimen kanssa on saatu hankerahoitusta polkujen ja kohteiden rakenteiden toteutuksen. Kartta-alustan päivittäminen mahdollistaa kuntalaisille omaehtoisen ajantasaisen tiedon hyödyntämisen mm. omatoimiseen liikuntaan.

Liikuntatoimessa kesällä 2019 järjestettiin kansainväliset yleisurheilun GP-kisat ja myös pienempiä muita kisoja, pelejä ja turnauksia. Lisäksi järjestettiin lasten liikunnalliset päiväleirit koulujen päätyttyä sekä rantauimakoulut. Vuonna 2019 aloitettiin uuden koulun rakentamisen myötä Haminamäen urheilualueen ja koko alueen yleissuunnitelman laatiminen johon otettiin huomioon kuntalaisaloitteet ja muut uudet liikunta-alueet ryhmään osallistuu myös hytekoordinaattori .

Kulttuuritoimessa yhteistyötä on tehty aktiivisesti kolmannen sektorin toimijoiden (tapahtumajärjestäjät, seurakunnat, museot, kulttuuritoimijat) sekä Ylä-Savon kulttuurivastaavien kanssa. Hyvän Olon Lapinlahti -ryhmän ja Jalostamon merkeissä on tehty monialaista yhteistyötä toimintaedellytysten parantamiseksi. Verkostoja on vahvistettu ja yleisesti ottaen kentällä on halukkuutta ja innokkuutta monenlaiseen yhteistoimintaan. Resurssien niukkuus on iso haaste toiminnan kehittämiseksi. Kuntalaisten osallistaminen on jatkossa saatava osaksi toimintaa.

Yhteistyötä hytetyössä tehtiin mm. palo- ja pelastustoimen sekä Poliisin, Kelan ja Liikenneturvan kanssa.

3 Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset

1. Tilannekatsaus tavoitteiden toteutumiseen vuoden 2019 aikana
Vuosittainen kehityssuunta tavoitteisiin nähden on ollut oikea. Useita TEAviisarissa esitettyjä toimenpide-ehdotuksia on vuoden aikana toteutettu. Osa toimenpide-ehdotuksista siirtyy eteenpäin tuleville vuosille. Toteutuneita toimenpiteitä on kuvattu kohdassa 2.

OSA II HYVINVOINTISUUNNITELMA VUODELLE 2020

Vastuu kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on kunnilla. Hyvinvointi ja terveys ovat yhteydessä koulutukseen, liikunta-, ruoka- ja kulttuuripalveluihin, kaavoitukseen, liikennejärjestelyihin sekä moniin muihin kunnan hoitamiin tehtäviin.

4 Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset

Uusi kuntastrategia 2022 hyväksyttiin joulukuussa 2017.

VISIO

Lapinlahti on elinvoimainen kunta, jossa talous on tasapainossa. Vahvuuksiamme ovat maaseutumaisuus, kulttuuri ja liikunta. Kannustamme toisiamme omatoimisuuteen sekä yhdessä tekemiseen. Lapinlahti tunnetaan luotettavana ja aktiivisena yhteistyökumppanina.

Yrittäjämysteisyys ja kestävä kehitys näkyvät päätöksenteossa läpi organisaation.

ARVOT

Avoin, tasapuolinen, vastuullinen

KÄRKITAVOITTEET JA NIIDEN PAINOPISTEET

1. Lapinlahti on hyvä paikka asua ja yrittää

- Yritysten toimintaedellytysten varmistaminen
- Työvoiman saatavuuden varmistaminen
- Lapinlahti on aktiivisten ihmisten yhteisöllinen kunta

Tavoitetaso: Työllisten määrä kasvaa. Lokakuussa -17 työllisten määrä on 3842 henkeä.

2. Taloutemme on terve ja vakaalla pohjalla

- Kustannustehokkaat palvelut
- Ajanmukaiset toimintatavat muuttuvassa toimintaympäristössä
- Investointien suunnitelmallisuus
- Omaisuuden järkipäiväinen hallinta

Tavoitetaso: Kunnan taseessa on ylijäämää, kuntakonsernin tulos on positiivinen joka vuosi.

5 Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

Lapinlahden kunnan ohjelmia, suunnitelmia, toimintamalleja:

- Lapinlahden kunnan ikäihmisten hyvinvointisuunnitelma
- Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyönsuunnitelma
- Lapinlahden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- Nuorisotakuun toimeenpanosuunnitelma
- Lapinlahden kunnan Työllisyysstrategia
- Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön toimintaohjelma
- Potilasturvallisuussuunnitelma
- Ylä-Savon liikenneturvallisuussuunnitelma
- Ylä-Savon kulttuuristrategia
- Perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelma
- Kaskikuusen kansalaisopiston strategia

6 Hyvinvointisuunnitelma vuodelle 2020

Hyvinvointisuunnitelma vuodelle 2020 sisältää laajan hyvinvointikertomuksen (2017 - 2020) painopistealueet ja kehittämiskohteet.

1. Kuntalaisten osallisuutta lisätään ja syrjäytymistä ehkäistään edistämällä
 - vaikuttamista (kuntalaisen äänen kuuluminen, kahdensuuntaisen viestinnän edistäminen ja kehittäminen)
 - osallistumista (yhteisöllisyyden edistäminen)
 - kouluttautumista (peruskouluasteelta siirtyvät nuoret ja terveydellisistä syistä uudelleen koulutukseen hakeutuvat)
 - työllistymistä (pitkäaikaistyöttömät) sekä
 - kokonaisvaltaista hyvinvointia (terveys, toimintakyky) yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.
2. Väestöryhmien terveyseroja kavennetaan ja kuntalaisten palvelujen yhdenvertaista saatavuutta edistetään, mm.
 - toteuttamalla kunnan järjestämissä ruokapalveluissa ravitsemussuosituksia
 - vähentämällä perhetaustoista johtuvia ravitsemuseroja
 - edistämällä terveyden tasa-arvoa mm. varhaiskasvatuksessa ja kouluissa
 - liikkumisen lisääminen ja paikallaanolon sekä istumisen tauottaminen huomioidaan lasten ja nuorten hoito- ja koulupäivän rakenteessa sekä toiminnassa
 - edistämällä aktiivista liikkumista huolehtimalla kevyen liikenteen väylistä, niiden kunnossapidosta ja valaistuksesta
 - kehittämällä palvelujen tarjontaa (mm. digitaaliset palvelut) yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja ottaen huomioon erilaiset vaihtoehdot palvelujen tuottamiselle sekä huomioiden muuttuva toimintaympäristö (mm. maakunnallinen sote-uudistus vuoden 2020 alusta)
3. Kuntalaisten turvallisuutta ja elämänlaatua sekä kunnan elinvoimaisuutta edistetään
 - ennaltaehkäisemällä kuntalaisten turvallisuutta heikentäviä tekijöitä
 - kehittämällä liikenneturvallisuutta
 - investointien, ympäristön kunnostustöiden ja rakennushankkeiden avulla

1. Kuntalaisten osallisuutta lisätään ja syrjäytymistä ehkäistään - edistämällä vaikuttamista, osallistumista, kouluttautumista, työllistymistä sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
1. Kuntalaisten osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet terveyttä ja hyvinvointia edistäviin toimiin lisääntyvät sekä monipuolistuvat.	Perusterveydenhuolto: Esitellään valtakunnalliset ohjelmat luottamushenkilöhallinnossa ja johtoryhmässä (keskustelu ja päätetään toimenpiteistä). Raportoidaan hyvinvointiin liittyvistä asioista	Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu sosiaali- ja terveysosaston käyttötalous-suunnitelmassa.	TEAviisari kysely / tulokset Kouluterveyskysely / tulokset Asiakaspalaute

	<p>luottamushenkilöille sukupuolittain ja ikäryhmittäin mahdollisuuksien mukaan (Lifecare Raportointi -ohjelman tuottama tilastotieto).</p> <p>Kehitetään jatkuvan palautteen antamisen järjestelmä kuntalaisten osallisuuden lisäämiseksi (esim. avainryhmien kuuleminen, kokemusasiantuntijat, asiakasraati).</p> <p>Kehitetään ammattilaisten ja asiakkaiden osaamista käyttää ja hyödyntää erilaisia digitaalisia laitteita sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen digitalisaatiota.</p> <p>Oppilaitosten terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastukset ovat luettavissa verkkosivuilla.</p> <p>Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto / perusterveydenhuolto. Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu myös käyttötalous-suunnitelmassa.</p>		
	<p>Kulttuuripalvelujen tulosalueella (Kaskikuusen kansalaisopisto, kirjasto, musiikkiopisto, muu kulttuuritoiminta).</p> <p>Kaskikuusen</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu käyttötalous-suunnitelmassa. Kirjaston palvelut ja tapahtumat löytyvät mm. kunnan</p>	<p>Tilastot Asiakaspalaute</p>

<p>kansalaisopisto tarjoaa kuntalaisille monipuolista koulutusta ja asiantuntijaluentoja.</p> <p>Muu kulttuuritoiminta avustaa yhteisöjä rahoitusten hakemisessa sekä tapahtumien koordinoinnissa, järjestämisessä ja tiedottamisessa. Lisäksi luodaan ja ylläpidetään verkostoja ja yhteyksiä.</p> <p>Kulttuuritoimi on tiiviissä yhteistyössä Ylä-Savon muiden kuntien kulttuuritoimien kanssa. Yhteistyöllä mm. haetaan lisäresursseja alueelle ja jaetaan hyviä käytänteitä. Lisätään monialaista yhteistyötä. Kokeillaan yhteistyön vahvistamista kokoamalla kulttuuritoimijoiden foorumi.</p> <p>Lapinlahden kirjasto tarjoaa kuntalaisille monipuoliset kulttuuri- ja sivistyspalvelut. Kirjallisuuden lisäksi tarjolla on lehtiä, musiikkia, elokuvia, e-aineistoja ja liikuntavälineitä. Lukemisesteisille välitetään Celia-kirjaston aineistoja. Kirjastolla järjestetään monenlaisia tapahtumia kaikenikäisille kuten taidenäyttelyitä, kirjallisuusesittelyjä, lasten- ja nuorten tapahtumia sekä senioreille digitaitojen opastusta.</p>	<p>verkkosivuilta ja paikallislehdestä.</p>	
---	---	--

<p>Peruskouluissa huoltajien ja oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia ja osallisuutta terveyttä edistäviin toimiin lisätään.</p> <p>- huoltajien vaikutusmahdollisuuksia kehitetään (vertaistoiminnan suunnittelu, järjestyssääntöjen laatimiseen osallistuminen)</p> <p>- oppilaiden vaikutusmahdollisuuksia lisätään (vertaistoiminnan suunnittelu)</p> <p>- kodin ja koulun yhteistyössä sosiaalisen median ja Wilman käyttötapaa kehitetään</p> <p>Toiminnallistetaan koulupäiviä mm. pitkät liikuntavälitunnit, oppilaiden koulutus liikunnan vertaisohjaajiksi, ns. välituntiliikuttajat.</p> <p>Koulujen piha-alueita ja niiden lähialueita kehitetään liikkumiseen innostavaksi.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto / perusopetus - kts. em. tulosalueen käyttötalous-suunnitelma. Toimenpiteitä / vastuutahoja on kuvattu myös Lapinlahden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelmassa.</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu käyttötalous-suunnitelmassa.</p> <p>Kunnan peruskoulut (6 kpl) toteuttavat Liikkuva koulu -ohjelman toimintoja.</p>	<p>TEA viisari kysely/tulokset</p> <p>Kouluterveyskysely / tulokset Asiakaspalaute</p>
--	--	--

<p>Vanhuspalvelut:</p> <p>Ikääntyvien osallisuutta ja vaikuttamis- mahdollisuuksia lisätään ja monipuolistetaan eri toimenpiteillä.</p> <p>Esitellään valtakunnalliset ohjelmat luottamushenkilö- hallinnossa ja johtoryhmässä (keskustelu ja päätetään toimenpiteistä).</p> <p>Raportoidaan hyvinvointiin liittyvistä asioista luottamushenkilöille sukupuolittain ja ikäryhmittäin mahdollisuuksien mukaan (Lifecare Raportointi -ohjelman tuottama tilastotieto).</p> <p>Kehitetään jatkuvan palautteen antamisen järjestelmä kuntalaisten osallisuuden lisäämiseksi (esim. avainryhmien kuuleminen, kokemusasiantuntijat, asiakasraati).</p> <p>Kehitetään ammattilaisten ja ikäihmisten osaamista käyttää ja hyödyntää erilaisia digitaalisia laitteita sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen digitalisaatiota.</p> <p>Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto / vanhuspalvelut.</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu sosiaali- ja terveysosaston käyttötalous- suunnitelmassa, Lapinlahden kunnan ikäihmisten hyvinvointi- suunnitelmassa.</p> <p>Vanhusneuvosto.</p>	<p>TEAviisari kysely / tulokset</p> <p>Asiakaspalaute</p> <p>Päivätoiminta; käynnit / vuosi</p> <p>Palvelupäivätoiminta Jussinpiha / palvelupäiväasiakkaat</p>
--	---	--

<p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja on kuvattu myös Lapinlahden kunnan ikäihmisten hyvinvointi-suunnitelmassa, sosiaali- ja terveysosaston käyttötalous-suunnitelmassa.</p>		
<p>Liikuntapalvelujen tulosalueella</p> <p>Ohjelmat käsitellään luottamushenkilö-hallinnossa.</p> <p>Seurataan ja kuvataan säännöllisesti kuntalaisten liikunta-aktiivisuutta.</p> <p>Hyvinvointi-kertomukseen kirjataan tietoa kuntalaisten liikunta-aktiivisuudesta (mm. seuratoimintaan osallistuvien lasten osuus) ja yhteenvedona liikuntapaikkojen käyntitiedot.</p> <p>Ulkoliikuntapaikkojen käyntitietoja seurataan säännöllisesti. Yhdistysten ja liikuntatoimen yhteiskokouksia pidetään säännöllisesti vuosittain.</p>	<p>Kunnanhallitus / Liikuntapalvelut, henkilöstö</p>	<p>Tilastot (mm. käyntimäärät)</p> <p>TEA viisari kysely / tulokset</p> <p>Kouluterveyskysely / tulokset</p>
<p>Tarjotaan kaikille nuorille mielekästä ja turvallista tekemistä vapaa-aikana sosiaalisia taitoja vahvistaen. Nuorisotiloilla työmuotoina käytetään mm. ryhmätoimintoja ja teemakokonaisuuksia. Nuoret saavat myös viettää aikaa kavereiden kanssa valvotussa</p>	<p>Nuorisotyö / henkilöstö</p> <p>Nuorisotila on käytössä</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Toiminnallisten mittareiden seuraaminen ja kävijäseuranta</p> <p>Kouluterveyskysely / tulokset</p>

<p>ympäristössä aikuisen ollessa aina läsnä ja mukana nuorten vapaa-ajassa.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto / nuorisotyö</p>		
<p>Lukiossa oppilaiden vaikutus-mahdollisuuksia ja osallisuutta terveyttä edistäviin toimiin lisätään.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto/lukio - kts. em. tulosalueen käyttötalous-suunnitelma. Toimenpiteitä / vastuutahoja on kuvattu myös Lapinlahden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelmassa.</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu käyttötalous-suunnitelmassa.</p>	<p>Kouluterveyskysely/ tulokset</p> <p>TEAviisari kysely / tulokset</p> <p>Asiakaspalaute</p>
<p>Kerho-, leiri- ja retkitoiminta:</p> <p>Edistetään ympäristö- ja kulttuurikasvatusta ryhmä- ja leiritöiden kautta varhaisnuorille ja nuorille.</p> <p>Vahvistetaan lasten ja nuorten ympäristö-, kulttuuri- ja liikuntatietoutta järjestämällä monipuolisia mahdollisuuksia osallistua leireille, retkille ja kokoperheen tapahtumiin.</p> <p>Nuorten osallisuuden lisääminen nuoria koskevassa päätöksenteossa nuorisofoorumissa ja nuorten kuuleminen</p>	<p>Nuorisotyö / henkilöstö</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Toiminnallisten mittareiden seuraaminen ja kävijäseuranta</p> <p>Kouluterveyskysely / tulokset</p>

	<p>nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi suoraan nuorilta.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto / nuorisotyö</p>		
	<p>Etsivä nuorisotyö / sosiaalinen vahvistaminen:</p> <p>Tavoitetaan syrjäytymisvaarassa olevat nuoret ja tuetaan elämänhallinnan taitojen kehittymistä hyödyntäen moniammatillista verkostoa.</p> <p>Sosiaalipalvelut ja nuorisotyö:</p> <p>Tulottomien nuorten työryhmän toiminnan avulla tuetaan nuorta eteenpäin elämässä.</p> <p>Vastuutaho: Sivistysosasto / nuorisotyö, sosiaali- ja terveysosasto / sosiaalipalvelut</p>	<p>Nuorisotyö / henkilöstö Tulottomien nuorten työryhmä (sosiaalipalveluohjaaja/ sosiaalityöntekijä, etsivä nuorisotyöntekijä).</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Toiminnallisten mittareiden seuraaminen ja kävijäseuranta</p> <p>Kouluterveyskysely / tulokset</p> <p>Käyntitilastot (jatkopolut)</p>
<p>2. Nuorten ammatillinen kouluttautuminen lisääntyy.</p>	<p>Kuntouttavan työtoiminnan ja nuorten yhteiskuntatakuun organisointi</p> <p>Vastuutaho: Hallintokeskus/ Työllistämispalvelut, Sosiaali- ja terveysosasto/ sosiaalipalvelut, sivistysosasto / nuorisotyö, muut hallintokunnat - kts. em. hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmat).</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit kuvattu eri hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmissa.</p> <p>Työllisyys-koordinaattori. Tulottomien nuorten työryhmä (sosiaalipalveluohjaaja/ sosiaalityöntekijä, etsivä nuorisotyöntekijä).</p>	<p>Koulutustasomittain</p>

<p>3. Työttömyyden pitkittyminen vähenee ja nuorten työllisyys lisääntyy.</p>	<p>Kuntouttavan työtoiminnan ja nuorten yhteiskuntatakuun organisointi.</p> <p>Sosiaalityön kautta tarjotaan työllistäviä ja aktiivisia toimenpiteitä pitkäaikaistyöttömille mahdollisuuksien mukaan sekä edistetään nuorisotakuun toteutumista Lapinlahdella.</p> <p>Tuetaan kuntouttavassa työtoiminnassa olevia henkilöitä jatkopolkujen löytymisessä.</p> <p>Osallistutaan nuorisotakuun toteuttamiseen ottamalla työttömiä nuoria kuntouttavaan työtoimintaan ja opastetaan työtehtävien toteuttamisessa.</p> <p>TYP (monialainen yhteispalvelu) -toiminta.</p> <p>Järjestetään ryhmätoimintana ohjausta terveyttä ja hyvinvointia edistävästä ravitsemuksesta.</p> <p>Nuorten aktiivisuuden ylläpitäminen erilaisten yhteistyömuotojen ja niissä syntyvien toimintojen kautta (yhteisöllinen oppilaanhuolto/koulut, järjestöt, seurat, tekninen toimi, liikuntatoimi, yritykset).</p> <p>Nuorisotakuun</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmissa.</p> <p>Työllisyyskoordinaattori, työnohjaaja ja palveluohjaajat, etsivä nuorisotyö, hyvinvointi-koordinaattori. Yhteistyö järjestöjen, yhdistysten ja yritysten kanssa.</p>	<p>Tilinpäätöstilastot</p> <p>Asiakaspalaute Toiminnalliset mittareiden seuraaminen</p>
---	--	---	---

	toimeenpano-suunnitelma. Vastuutaho: Hallintokeskus / yleishallinto, muut hallintokunnat - kts. em. toimialojen käyttötalous-suunnitelmat.		
4. Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden vuoksi työkyvyttömyyseläkettä saavien 16-24 -vuotiaiden nuorten osuus v. 2020 mennessä on enintään 1,4 %.	Kuntouttavan työtoiminnan ja nuorten yhteiskuntatakuun organisointi Vastuutaho: Eri hallintokunnat - kts. em. hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmat. Toimenpiteitä on kuvattu Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyön-suunnitelmassa. Nuorten hoidon laatu ja oikea-aikaisuus + ennaltaehkäisevän työn ote ovat kasvaneet.	Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmissa sekä mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelmassa.	Eläketilastot (ETK) ja Kela
5. Työikäisten työhyvinvointi lisääntyy ja työkyky paranee. Työterveyshuolto-palvelujen painotus ennaltaehkäisevään työhön (kl1) toteutuu. Työterveys-yhteistyö toteutuu. Työttömien terveystarkastukset.	Työterveysyhteistyö Vna 708/2013 mukaisesti: Lisätään yhteistyötä palvelun ostajan kanssa. Lisätään yhteistyötä perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon ja kuntoutuksen kanssa. Tehdään työtä tiimityönä moniammatillisuutta painottaen. Hyödynnetään työterveyshuollon asiantuntijoiden osaamista asiakas- ja työyhteisötyössä ravitsemusterapeutti, työ-	Työterveyshuolto. Työterveyshuollon erityisasiantuntijat (ravitsemusterapeutti, työfysioterapeutti, työterveyspsykologi).	Asiakapalaute Tilastot (vastaanottokäyntien määrä)

	<p>fysioterapeutit, työterveyspsykologi.</p> <p>Yhteistyötä tehdään entistä enemmän uuden HTTHK:n mukaisesti.</p> <p>Toteutetaan työkuntoisuus-tarkastukset ja työkykyneuvottelut lakisääteisenä toimintana (kl1).</p> <p>Työterveyshuollon laatukäsikirja on käytössä 1.1.2016 alkaen. Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto / työterveyshuolto.</p>		
6. Yhteisöllisyys lisääntyy.	<p>Kunnan hyvinvointityö;</p> <p>Yksilöön vaikuttaminen; osallistutaan kunnan eri tapahtumiin hyvinvointiteemalla (hyvinvointityöryhmät/erihallintokunnat). Kahdensuuntaisen viestinnän lisääminen eri tavoin. Olemassa olevan ja kehitettävän toiminnan yhteisen suunnittelun ja toteutuksen lisääminen (kuntalaisten ja ammattilaisten avainryhmien kuuleminen - yhteistyö). Ympäristöön vaikuttaminen; yhteistyö esim. kyläyhdistysten, järjestöjen, yhdistysten, seurakunnan, yritysten, teknisen toimen, liikuntatoimen, sivistystoimen kanssa ympäristön muuttamiseksi yhteisöllisyyttä tukevaksi</p>	Hyvinvointi-koordinaattori, hyvinvointityöryhmät	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Hankkeet (raportit/tulokset)</p> <p>Tuotokset</p> <p>Kohdennetut tapahtumat / tilaisuudet, osallistujien määrä Kouluterveyskysely / tulokset</p>

	(esim. palvelukartta, luontopolut, taukopaikat, koulun toimintaympäristö, eri toimijoiden saattaminen yhteen saman tavoitteen ja toteutuksen äärelle).		
--	--	--	--

2)

Väestöryhmien terveyseroja kavennetaan ja kuntalaisten palvelujen yhdenvertaista saatavuutta edistetään - kehittämällä palveluja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa ja ottaen huomioon erilaiset vaihtoehdot palvelujen tuottamiselle sekä huomioiden muuttuva toimintaympäristö.

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
1. Omaehtoinen terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen lisääntyy (hyvinvoinnin osatekijöitä ovat mm. ruokailutottumukset, suun terveys, henkinen hyvinvointi, riittävä lepo, hyvä yöuni, päihteettömyys, tupakoimattomuus, harrastukset, yhteisöllisyys, liikkuminen ja toiminnallinen arki).	<p>Toiminnallisten menetelmien ja liikunnan lisääminen varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Hyödynnetään varhaiskasvatusta kansallista liikkumis- ja hyvinvointiohjelmaa (VALO) kasvatustyössä. VALO-ohjelma on otettu käyttöön kaikissa varhaiskasvatuksen yksiköissä.</p> <p>Osallistutaan Esiopetuksen oppimisvaikeuksien ennalta ehkäisy liikunnan avulla -hankkeeseen.</p>	<p>Varhaiskasvatuksen yksiköiden (perhepäivähoito, päiväkodit) henkilöstö.</p> <p>Esiopetuksen oppimisvaikeuksien ennalta ehkäisy liikunnan avulla -hanke.</p>	<p>Hankkeen toteutuminen suunnitellusti. Tulokset.</p>
[Hallituksen kärkihanke: Edistetään terveyttä ja hyvinvointia, vähennetään eriarvoisuutta.]	<p>Kunnan hyvinvointityö; Luodaan edellytyksiä kuntalaisten omaehtoiseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.</p>	<p>Kunnan hyvinvointi-koordinaattori.</p> <p>Eri hallintokunnat.</p> <p>Yhteistyö yhdistysten, järjestöjen, kansalaisopiston, yritysten, seurakunnan, paikallisen median ja hankkeiden kanssa.</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Tuotokset</p> <p>Raportit/tulokset</p> <p>Kouluterveyskysely / tulokset</p>

<p>[Muutosta liikkeellä! Valtakunnalliset yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020.]</p>	<p>Luodaan edellytyksiä kuntalaisten omaehtoiseen terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen kehittämällä palveluja ja niiden saatavuutta (eri hallintokuntien, yhdistysten, järjestöjen, seurakunnan, kansalaisopiston ja yritysten välinen yhteistyö).</p> <p>Toimenpiteet ja vastuutahot kuvattu eri hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmissa.</p> <p>Toteutetaan Lapinlahden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelmaa.</p> <p>Toteutetaan toimintaohjelmaa neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskelu-terveydenhuollolle sekä ehkäisevälle lasten ja nuorten suun terveydenhuollolle.</p> <p>Toteutetaan Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyön-suunnitelmaa.</p> <p>Toteutetaan Lapinlahden kunnan ikäihmisten</p>	<p></p> <p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmissa.</p>	<p>TEAviisari kysely / tulokset</p> <p>Asiakapalaute Kouluterveyskysely / tulokset Tilastot</p>
--	--	---	---

	<p>hyvinvointi-suunnitelmaa.</p> <p>Tehdään päätösten terveys- ja hyvinvointivaikutusten ennakoarviointia (EVA).</p>		
<p>2. Päihteiden käyttö ja tupakointi vähenevät eri ikäryhmissä.</p> <p>Lapinlahden kunta on savuton kunta.</p>	<p>Päihteisiin ja tupakointiin liittyvää valistustyötä tehdään eri-ikäisten kuntalaisten parissa ja eri tilanteissa, kuten vastaanotoilla, kouluilla, laitoksissa, kodeissa ja tapahtumissa.</p> <p>Sovitaan sairaanhoitopiirin kanssa yhteistyöstä ehkäisevän kuntoutustoiminnan osalta ja päihdehaittojen ja tupakkatuotteiden käytön vähentämisestä.</p> <p>Toimenpiteet ja vastuutahot on kuvattu tarkemmin eri hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmissa.</p> <p>Toteutetaan Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyön-suunnitelmaa.</p> <p>Toteutetaan Lapinlahden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointi-suunnitelmaa.</p> <p>Toteutetaan toimintaohjelmaa</p>	<p>Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu eri hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmissa sekä Lapinlahden kunnan mielenterveys- ja päihdetyön-suunnitelmassa.</p>	<p>Nuoret / kouluterveyskysely /tulokset</p>

	neuvolatoiminnalle, koulu- ja opiskeluterveydenhuollolle sekä ehkäisevälle lasten ja nuorten suun terveydenhuollolle.		
3. Lihavuus vähenee eri ikäryhmissä. [Lasten lihavuus – kansallinen lihavuus – ohjelma 2016 – 2019]		Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu käyttötalous-suunnitelmissa. Ravitsemusterapeutti, hyvinvointi-koordinaattori, liikuntasihteeri Yhteistyö yhdistysten kanssa (mm. Martat ja 4 H - yhdistys).	Ryhmät / kohderyhmät ja ryhmien määrät Kouluterveyskysely / tulokset TEAvisari kysely / tulokset Yksikkökohtaiset seurantamittarit
4. Tuetaan ikäihmisten toimintakykyä ja kotona pärjäämistä ehkäisemällä vajaaravitsemusta.	Tehdään suositusten ja vajaaravitsemuksen ehkäisyn ja hoitopolun mukaisesti vajaaravitsemuksen seulonnat mm. kotihoidossa ja vuodeosastolla sekä suunnitellaan ja toteutetaan tarvittavat toimenpiteet yhteistyössä ravitsemusterapeutin kanssa. Kiinnitetään ajoissa huomio tahattomaan painonlaskuun. Tilastoidaan vajaaravitsemus-riskiseulontojen tulokset. Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto / kuvattu käyttötalous-suunnitelmassa	Ravitsemusterapia, kotihoito, ikäihmisten neuvola, vastaanotto toiminta, vuodeosasto, ruokapalvelut, ikäihmisten päivätoiminta	Vajaaravitsemus-riskiseulontojen tulokset / tilastot Kaatumisten seuranta

<p>5. Tuetaan lasten terveyttä edistävien ruokailutottumusten kehitystä.</p>	<p>Otetaan SAPERE-ruokakasvatusmenetelmä käyttöön varhaiskasvatuksessa ja kouluissa.</p>	<p>Ravitsemusterapeutti, varhaiskasvatuksen henkilöstö ja opettajat.</p>	<p>Menetelmän käyttöönottojen määrä (varhaiskasvatus, koulut) Kokemustieto (ammattilaiset/koti)</p>
<p>6. Yhteydensaanti ja hoitoon pääsy perusterveydenhuoltoon toteutuu terveydenhuoltolain mukaisesti.</p>	<p>Seurataan yhteydensaannin toteutumista ja yhteydenotto-/takaisinsoittojärjestelmän toimivuutta. Seurataan hoitoonpääsyn toteutumista terveydenhuoltolain mukaisesti.</p>	<p>Sosiaali- ja terveystieteiden osasto / perusterveydenhuolto</p>	<p>Asiakaspalaute Yhteydenotto-/takaisinsoittojärjestelmän toimivuus (häiriötilanteiden seuranta) Yhteydensaanti/tilastot (Nispa) Hoitoonpääsy tilastot</p>
	<p>Huolehditaan, että hoitoon pääsy/jonotusajat ovat nähtävillä kunnan kotisivulla ja terveysasemien virallisilla ilmoitustauluilla (päivitys 4 kk välein).</p>	<p>Sosiaali- ja terveystieteiden osasto / perusterveydenhuolto</p>	<p>Ajantasaiset tiedot näkyvillä.</p>
<p>7. Ikääntyneen väestön palvelutarpeen arviointiin pääsy toteutuu vanhuspalvelulain mukaisesti.</p>	<p>Arvioidaan palvelutarve viipymättä pääsääntöisesti kotihoidon ja ikäihmisten neuvolan toiminnan kautta. Yhteydenotto palvelutarpeen arviointiin voi tapahtua mm. asiakkaan itsensä, hänen omaisensa tai läheisensä, hoitohenkilöstön tai muiden henkilöiden/toimijoiden taholta.</p>	<p>Sosiaali- ja terveystieteiden osasto / vanhuspalvelut, kotihoidon ja ikäihmisten neuvolan työntekijät</p>	<p>Tilastot</p>

	Tieto sosiaalipalvelujen saamisen odotusajoista on nähtävillä kunnan kotisivuilla sekä virastotalon ilmoitustaululla. Tieto päivitetään puolivuosittain.	Sosiaali- ja terveysosasto / vanhuspalvelut	Ajantasaiset tiedot näkyvillä
8. STM:n palvelujen laatuosuituksen mukaisesti yli 90 % 75-vuotta täyttäneistä ikäihmisistä asuu kotona.	Tuetaan ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista sosiaali- ja terveydenhuollon ennaltaehkäisevien palveluiden (päivätoiminta, ikäihmisten neuvola, fysioterapia, ravitsemusterapia, ateriapalvelu) kautta yhteistyössä muiden hallintokuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa.	Resurssit on kuvattu käyttötalous-suunnitelmissa	Tilastot
9. Järjestetyt vanhuspalvelut vastaavat apua tarvitsevien henkilöiden tarpeisiin oikea-aikaisesti, oikein mitoitettuna arviointiin perustuen. Palvelujen lähtökohta on ensisijaisesti tukea kotona asumista. Kotihoidon ja asumispalveluiden omavalvonta palvelujen laadun, turvallisuuden ja asianmukaisuuden varmistamiseksi. [Hallituksen kärkihanke: Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan	Toimenpiteet on kuvattu sosiaali- ja terveysosaston käyttötalous-suunnitelmassa. Lisätään kohdennettuja palveluja tietyille riskiryhmille (äskettäin asuinpaikkaa tai asuntoa muuttanut iäkäs henkilö, yksin asuva iäkäs henkilö).	Sosiaali- ja terveysosasto/vanhuspalvelu n yksiköt, ravitsemusterapeutti, fysioterapia, vuodeosasto	Asiakaspalaute Tilastot

kaikenikäisten omaishoitoa.]			
10. Sosiaalityö / Perhetyön työ- ja toimintapojen kehittyminen.	Vanhempien tukeminen vertaistuen ja ohjauksen avulla. Varhainen puuttuminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.	Sosiaali- ja terveysosasto/perhetyö, sosiaalityö, terveydenhoitajat, perheneuvolan henkilökunta	Toteutuneet vanhempainryhmät Toteutuneet kotikäynnit yhteistyössä neuvolan työntekijän kanssa.
11. Vammais- ja kehitysvammapalvelut/ Kustannusten menokehitys hidastuu ja käyttöön otetaan uusia kustannustehokkaampia toimintatapoja.	Kohdennetaan erityishuollon palvelut tarkoituksenmukaisesti Kehitetään työ- ja päivätoiminnan sisältöä vastaamaan muuttuvaa tarvetta.	Sosiaali- ja terveysosasto / vammais- ja kehitysvammapalvelut	Asiakaspalaute Tilastot

3)

Kuntalaisten turvallisuutta ja elämänlaatua sekä kunnan elinvoimaisuutta edistetään - ennaltaehkäisemällä kuntalaisten turvallisuutta heikentäviä tekijöitä ja kehittämällä liikenneturvallisuutta sekä investointien, ympäristön kunnostustöiden ja rakennushankkeiden avulla.

Tavoite	Toimenpiteet ja vastuutaho	Resurssit	Arviointimittarit
1. Kuntalaisten turvallisuus lisääntyy.	Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisy. Vastuutaho: Sosiaali- ja terveysosasto / sosiaalityö ja perheneuvola Toimenpiteitä ja vastuutahoja kuvattu Lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön toimintaohjelmassa	Taloudelliset resurssit ja työntekijäresurssit on kuvattu hallintokuntien käyttötalous-suunnitelmissa. Lähisuhde- ja väkivallan ehkäisytyön koordinaattori. Lähisuhde- ja väkivallan ehkäisyn työryhmä. Koordinaattori on jäsenenä Ylä-Savon SOTE kuntayhtymän MARAK-työryhmässä (vakavan parisuhdeväkivallan	Tilastot

		uhrien auttamiseksi koottu ryhmä).	
	<p>Liikenneturvallisuuden edistäminen.</p> <p>Vastuutaho: Tekninen osasto / liikenneväylät ja yleiset alueet</p> <p>Toimenpiteitä ja vastuutahoja kuvattu myös Ylä-Savon liikenneturvallisuus-suunnitelmassa.</p>	<p>Tekninen osasto / liikenneväylät ja yleiset alueet (henkilöstö).</p> <p>Eri hallintokunnissa toteutetaan liikenneturvallisuuteen liittyvää tiedottamista (henkilöstö).</p> <p>Liikenneturvallisuus-työryhmä.</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Toimenpiteet ja niiden määrä</p>
	<p>Uudistetaan liikuntapaikkoja turvallisuusnäkökohdat huomioiden.</p> <p>Parannetaan kiinteistöjen turvallisuutta ajoissa toteutetuilla peruskorjauksilla sekä mm. käyttäjäpalautteeseen perustuen.</p> <p>Vastuutaho: Tekninen osasto</p>	<p>Tekninen osasto / liikenneväylät ja yleiset alueet, kiinteistökeskus (henkilöstö).</p>	<p>Asiakaspalaute</p> <p>Toimenpiteet ja niiden määrä</p>

OSA III VALTUUSTOKÄSITTELY

7 Suunnitelman laatijat

Vuosittainen raportti 2019 ja hyvinvointisuunnitelma vuodelle 2020 on valmisteltu laaja-alaisessa yhteistyössä.

8 Suunnitelman hyväksyminen